

Yıl / Year: 2020

Cilt / Volume: 10

Sayı / Issue: 20

Sayfalar / Pages: 351-368

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 13.08.2020

Kabul Tarihi: 11.10.2020

BANKA ÇALIŞANLARININ MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİ İLE İLGİLİ ALGI DÜZEYLERİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Fikret OTLU*

Erkin Nevzat GÜDELÇİ**

Öz

Muhasebe bilgi sistemi (MBS), çalışanlar, politikalar, prosedürler ve kullanılan araç gereçten oluşan bir bütündür. Söz konusu bu unsurların bir araya gelmesi ve etkin çalışmasıyla, ilgili tarafların söz konusu örgüt ile ilgili bilgi ihtiyaçları zamanlı bir şekilde karşılanmaktadır. Dolayısıyla MBS, yönetsel kararların alınmasında etkili olan finansal bilgilerin elde edilmesi, işlenmesi ve aktarımında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma ile MBS'nin etkinliği, Batman il merkezinde faaliyet gösteren 27 bankanın 96 çalışanı üzerine yapılan anket çalışması ile belirlenmeye çalışılmıştır. Söz konusu ilişkiyi belirlemek için, Mann-Whitney-U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Tek Örneklem Wilcoxon Testi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda betimleyici özellikler açısından MBS'nin farklılaşmadığı, ancak tüm çalışanların MBS'nin etkinliğine inandığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Muhasebe Bilgi Sistemi, Algı Düzeyi, Bankacılık Sektörü, Etkinlik

Jel Kodları: M40, M49

PERCEPTION LEVELS OF BANK EMPLOYEES ABOUT ACCOUNTING INFORMATION SYSTEM EFFICIENCY: BATMAN PROVINCE CASE

Abstract

Accounting information system (the AIS) consist of employees, policies, procedures and equipment. After these factors come and work together efficiently, information needs of related sides can be met at a timely manner. Therefore, The AIS plays an important role in obtaining, processing and transferring the financial information which is important to take managerial decisions. Through this study, the effectiveness of the AIS was tried to be determined by survey carried out on 96 banking employees in 27 banks in Batman. In order to determine this relationship, Mann-Whitney-U Test, Kruskal-Wallis Test and Single Sample Wilcoxon Test were performed. As

* Prof. Dr., İnönü Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü, fikret.otlu@inonu.edu.tr, 0000-0002-1264-1732

** Dr. Öğr. Üyesi., Batman Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü, erkingudelci2@hotmail.com, 0000-0002-4163-7433

a result of the analysis, it is seen that the IAS does not differ in terms of descriptive features, but all employees believe in the effectiveness of the IAS.

Keywords: Accounting, Accounting Information System, Perception Level, Banking Sector, Efficiency

Jel Codes:M40, M49

GİRİŞ

Bir işletmenin başarısını etkileyen iç ve dış birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan insan kaynakları çokça çalışılmış olmasına rağmen, muhasebe uygulamaları ve prosedürlerinin işletme üzerine etkisine yer veren çalışmaların sayısı azdır (Nwinee vd., 2016: 974). Bu yüzden bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak MBS'nin etkinliği ele alınmaktadır.

MBS, işletmede kontrolü ve kurumsallığı arttıran bilgisayar tabanlı bir sisteme dayanmaktadır. MBS'nin etkinliğini ve etkenliğini etkileyen, nitelikli insan kaynağı, yazılım, donanım ve veri tabanları gibi birçok faktör bulunmakta ve bu faktörlerin bir araya gelmesi ile MBS oluşmaktadır (Ramly, 2011: 13). MBS, bir işletmenin ya da örgütün finansal işlemlerini kaydetmek için kullanılan sistemler olarak tanımlanabilir. Bu sistemler, metotları, kontrolleri ve muhasebe tekniklerini, bilgi teknolojileri ile birleştirerek, işlemlerin izlenmesini, içe ve dışa dönük veri sağlanmasını, finansal tabloların hazırlanmasını sağlamaktadır (Grande vd., 2010: 26).

İşletmenin yönetiminde ve iç kontrol sisteminin uygulanmasında, MBS'nin rolünün büyük olduğu görülmektedir (Nicolaou, 2000: 95-96). İşletme yöneticileri sürekli şekilde etkinliği sağlayacak, maliyetleri olabildiğince düşürecek, karlılığı ve rekabet gücünü arttıracak faaliyet modelleri arayışı içindedirler. Tüm bunları başarabilmek ise yöneticiler tarafından doğru kararların alınmasına bağlıdır (Nwinee vd., 2016: 974). MBS vasıtasıyla, işletme gelir tablosu, bilanço ve nakit akış tablosu gibi finansal tabloları ortaya koymaktadır. Eğer işletme MBS içinde etkin bir bilgisayarlaşmaya dayanan bir iç kontrol sisteminin entegrasyonunu gerçekleştirebilmiş ise finansal tabloların güvenilirliği sağlanmış olacaktır. Güvenilir finansal tablolar ise başta işletmenin farklı seviyesindeki yöneticilerin doğru karar almalarına katkı sağlayacaktır.

Son dönemde muhasebe alanında yaşanan birçok felaketin (Enron, Worldcom skandalları vb.) yanlış ve etkili olmayan kararlardan kaynaklandığı görülmektedir. Günümüzde doğru karar

almaya yardımcı nitelikli bilginin sağlanmasında MBS'nin güvenilir bir araç olduğu görülmektedir. Ancak MBS birçok gelişmiş ülkede etkin olarak kullanılırken, Türkiye gibi, gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerde etkinliği yeterince bilinmemektedir. Ayrıca MBS, sadece bilgisayarlı bir muhasebe sisteminin ötesinde, insan kaynaklarını da içine alan bir yapıdır. Bu yapının etkinliğinin bir bütün olarak incelenmesi, MBS'yi oluşturan unsurların uyumluluğu hakkında bilgi sağlayacaktır.

Bilişim teknolojilerinde yaşanan büyük değişimler bankacılık sektörünü derinden etkilemektedir. Bankacılık sektörü bilgi teknolojilerindeki yaşanan hızlı değişimleri yakından takip etmektedir (Yeter, 1999: 11). Dolayısıyla, MBS'nin etkinliği belirlemek için Mann-Whitney-U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Tek Örneklem Wilcoxon Testi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda betimleyici özellikler açısından MBS'nin farklılaşmadığı, ancak tüm çalışanların MBS'nin etkinliğine inandığı görülmektedir.

1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatürde MBS ile işletme performansı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların çokça olduğu görülmektedir. Bu çalışmalara ait özet bilgiler şöyledir:

Bu çalışmalardan biri Beg (2018) tarafından Hindistan'daki 10 büyük işletmede çalışan 283 kişi üzerine yapılan anket çalışmasıdır. Çalışma sonucunda MBS'nin işletme performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer çalışmada ise Al-Dalaien ve Dalayeen (2018) Ürdün'de 206 banka çalışanı üzerine yapmış oldukları anket çalışmasında, MBS'nin bankaların karlılığı üzerine anlamlı bir etkisi olduğunu doğrusal regresyon analizi sonucunda tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Trabulsi (2018) Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren 137 KOBİ üzerine yaptığı anket çalışması ile MBS'nin etkinliğini incelemiştir. Araştırma sonucunda MBS'nin performans üzerinde genel olarak önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nwinee ve arkadaşları ise (2016) KOBİ'ler üzerine Nijerya River State'de yapmış oldukları anket çalışması sonucunda MBS'nin etkinliğinin, maliyet kontrolünü ve yönetimin etkinliğini arttırdığı sonucuna ulaşımlardır. Saeidi ve Prasad'da (2014), MBS'nin işletme performansı üzerine etkisini, Hindistan'da faaliyet gösteren bir otomobil firmasının danışmanlık hizmetleri üzerine yaptıkları çalışma ile belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmalarının sonucunda MBS ile firma performansına etki eden faktörler arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Bir başka çalışmada Onaolapo ve Odatayo (2012) Nijerya'nın Ibadan şehrinde inşaat şirketlerinin MBS'nin işletme etkinliği üzerine olan

etkilerini incelemişlerdir. Çalışmalarının sonunda MBS'nin işletme etkinliği üzerine pozitif bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Soudani (2012) ise MBS'nin örgüt performansının unsurları olan performans yönetimi ve finansal performans üzerine etkisini ele almıştır. Dubai'de faaliyet gösteren 74 firmaya yapılan anket çalışması sonucunda, MBS'nin örgüt performansı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak MBS ve performans yönetimi arasında hiçbir ilişki bulunamamıştır. Grande ve arkadaşları (2011) yapmış oldukları benzer bir anket çalışmasında, maliye ve banka ile ilgili işlerin yönetiminde MBS kullanan KOBİ'lerin örgüt performanslarının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ismail ve King (2005) ise Malezya'da faaliyet gösteren 310 KOBİ üzerine anket çalışması yapmıştır. Çalışma sonucunda çok sayıda işletmenin etkin bir MBS sistemi olduğu ve bunun işletme performansına olumlu etkileri bulunduğu tespit edilmiştir. Naranjo-Gil (2004) yapmış olduğu çalışmasında, gelişmiş MBS ile örgüt stratejisi arasındaki uyumu incelemiştir. İspanya'daki 112 hastane yöneticisi üzerine yapılan anket çalışması sonucunda, MBS'nin direkt olmayan etkisini destekler nitelikte kanıtlar elde edilmiştir. Argiles ve Slof (2003), Katalonyalı çiftçiler üzerine yapmış oldukları çalışmada, MBS'ye dayalı olarak hazırlanan finansal raporların, yöneticilerin kararlarını olumlu etkilediğini, ancak çiftlik işletmelerinin, performanstaki beklenen getirilerinin, raporları elde etme maliyetini karşılayacak düzeyde olduğunda ancak MBS'den yararlandıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Türkçe yapılan çalışmalardan biri Karahan (2019) tarafından MBS'nin örgütsel performans üzerine etkisini incelemek için yapılan anket çalışmasıdır. Bu amaçla İstanbul ilinde faaliyet gösteren hazır giyim işletmeleri üzerine anket çalışması gerçekleştirmiş ve etkin bir MBS ile performansın belli alanlarda pozitif şekilde arttığı analiz sonucunda tespit edilmiştir. Esmeray ve Dağlı (2017) ise MBS'nin işletme yönetim sistemlerini etkileme seviyesini incelediği çalışmasında, Kayseri'de 310 KOBİ üzerine anket çalışması gerçekleştirmiş, çalışması sonucunda MBS'nin işletmelerin, hukuki statüsü, teknoloji düzeyi, faaliyet süresi, eğitim düzeyi değişkenleri ile yüksek derecede ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öz ve Yavuz (2015) benzer bir çalışmada MBS'nin Bartın ilindeki KOBİ'lerin yöneticilerinin alacakları kararlarda ne kadar etkili olduğunu incelemek için anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda MBS'nin yönetim kararları üzerine etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akgün ve Kılıç (2013) ise Ankara ili Şereflikoçhisar Ticaret Odasına bağlı 33 tuz işletmesinin yöneticileri üzerine yapmış oldukları anket çalışmalarında, MBS'nin yaratmış olduğu

değişimin, işletme yönetimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Bir başka anket çalışmasında Demir ve Çoşkun (2009), Aydın ilinde 80 adet limited ve anonim şirketin MBS'nin yönetim faaliyetlerine ve yönetim fonksiyonlarına etkisini ele almışlardır. Çalışmaları sonucunda MBS'nin yönetim fonksiyonları ve faaliyetleri üzerinde genel olarak etkin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bir başka çalışmada ise Engin ve Abdioğlu (2009), kurumsal yönetim anlayışı ve MBS arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile İMKB-100 işletmelerinin yöneticilerinden anket yöntemi ile veri toplamışlardır. Yapmış oldukları analiz sonucunda kurumsal yönetim ile MBS arasında güçlü bir ilişki tespit etmişlerdir.

Türkçe ve yabancı dilde yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların büyük bir kısmının KOBİ'ler ve diğer işletme türleri üzerine yapıldığı görülmektedir. Ancak literatürde bankalar üzerine yeterli sayıda çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bankalar bilgi teknolojilerine en hızlı adapte olan kuruluşlardır. Bu çalışma ile MBS'nin etkinliği konusunda banka çalışanlarından daha doğru bilgiler sağlanacağı düşünülmektedir.

2.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu çalışmanın amacı, Batman il merkezinde faaliyet gösteren bankalarda çalışanların görüşleri doğrultusunda MBS'lerin etkinliğini tespit etmektir. Bu genel amaca ulaşmak amacıyla iki alt amaç belirlenmiştir;

1. MBS'nin etkinliğinin katılımcıların çeşitli betimleyici değişken grupları açısından farklılaşıp, farklılaşmadığını tespit etmek.
2. MBS'nin etkinliğini belirlemeyi hedefleyen ifadelerin banka çalışanlarınca ne seviyede kabul gördüğünü belirlemek.

Araştırmanın belirlenen amaçları doğrultusunda oluşturulan 2 ana hipotez şu şekildedir;

H1 MBS'nin etkinliği katılımcıların betimleyici özelliklerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H2 MBS'nin etkinliğini ölçmeyi amaçlayan ifadelerin ortalaması ile katılımcıların bu ifadelere verdikleri cevapların ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2019 yılı itibari ile Batman il merkezinde faaliyet gösteren 27 ticari ve katılım bankasında çalışmakta olan orta ve üst düzey yöneticiler ile ilgili memurlar oluşturmaktadır. MBS'nin etkinliği hakkında doğru değerlendirme yapmak için çalışmaya sadece bankaların bilgi sistemini etkin olarak kullanan çalışanlar dâhil edilmiştir. Ancak söz konusu 27 bankadan bazıları anket çalışmasına katılmak istememişlerdir. Hatalı olarak doldurulan anket formları çıkarıldıktan sonra analize uygun olabilecek 96 anket formuna ulaşılmıştır. Ayrıca 96 katılımcının bazılarının anket formunun birinci kısmındaki betimleyici özellikler ile ilgili ifadeler eksik cevaplar verdiği tespit edilmiştir. 27 bankadaki MBS'ni kullanan tüm çalışanlar düşünüldüğü 96 kişilik örneklem sayısının parametrik testler için yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada parametrik testler yerine non-parametrik testler uygulanmıştır. Non-parametrik testler kullanılan veriye ilişkin daha az ön koşulla sahiptir. Ana kütle hakkında yeterli ya da hiç bilgi sahibi olunmadığında kullanılabilir testlerdir. Testlerin kullanılmasını gerektiren nedenlerden biri örnek hacminin yeterince büyük olmamasıdır (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2016: 458). Non-parametrik testlerde örneklem büyüklüğünün önemi yoktur. Ancak örneklem birim sayısı arttıkça testlerin gücüde o derece artmaktadır (www.endustri.eskisehir.edu.tr erişim tarihi: 23.09.2020).

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Ölçekler

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak birincil veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi kullanılmıştır. Anket verileri yüz yüze görüşme yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada, Beg (2018) tarafından geliştirilen ölçekten yararlanılmıştır. Araştırmanın amaçları çerçevesinde oluşturulan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde betimleyici verilerin toplanması için hazırlanmış olan dört soru (Banka türü, Cinsiyet, Yaş, Deneyim) yer almaktadır. İkinci bölümde ise MBS'nin etkinliğini ölçmeyi hedefleyen dokuz soru bulunmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu kısımda, ilk olarak frekans analizi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, çalışma ile ilgili güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Son kısım ise çalışma hipotezlerin test edildiği kısımdır. Bu kapsamda, Mann-Whitney-U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Tek Örneklem

Wilcoxon Testi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait betimleyici özellikler Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Betimleyici Özellikleri

<i>Demografik Özellikler</i>	<i>Kategori</i>	<i>Frekans (n)</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>
Katılımcıların Banka Türü	Ticari	70	72,9	72,9
	Katılım	26	27,1	27,1
	Toplam	96	100	100
Katılımcıların Cinsiyeti	Erkek	56	58,3	61,5
	Kadın	35	36,5	38,5
	Kayıp Veri	5	5,2	
	Toplam	96	100	100
Katılımcıların Yaşı	20-28	24	25	26,4
	29-37	54	56,3	59,3
	38-46	12	12,5	13,2
	47-55	1	1	1,1
	Kayıp Veri	5	5,2	
	Toplam	96	100	100
Katılımcıların Deneyimi	0-2	7	7,3	8,1
	2-5	21	21,9	24,4
	5-10	42	43,8	48,8
	10-15	12	12,5	14,0
	15 yıl ve üst.	4	4,2	4,7
	Kayıp Veri	10	10,4	
	Toplam	96	100	100

Tablo 1’de katılımcıların kayıp veriler çıkarıldıktan sonraki betimleyici özelliklerine ait geçerli yüzdeler incelendiğinde, katılımcıların % 72,9’nun ticari bankalarda, % 27,1’nin ise katılım bankalarında çalıştıkları görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların % 61,5’nin erkek, % 38,5’i ise kadındır. Katılımcıların yaş değişkenine göre dağılımları incelendiğinde, % 59,3 ile 29-37 yaş grubunun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Diğer yaş gruplarında ise katılımcıların % 26,4’nün 20-28 yaş grubunda, % 13,2’sinin 38-46 yaş grubunda ve % 1,1’nin 47-55 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Deneyim değişkenine göre 5-10 yıllık deneyime sahip % 48,8’lik katılımcı grubunun ilk sırada yer aldığı, 2-5 yıllık deneyime sahip katılımcıların % 24,4’nün, 10-15 yıl tecrübe grubunda ise katılımcıların % 14’nün yer aldığı görülmektedir. 15 yıl ve üstü grupta ise katılımcıların % 4,7’sinin yer almaktadır.

2.5. Araştırmanın Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi

Güvenilirlik, ölçek sorularının ölçme kalitesini ortaya koymak, ayrıca soruların tutarlılıklarını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Cronbach’s Alpha değeri 0 ile 1 arasında değer

almaktadır. Söz konusu değer 1'e yaklaştıkça soruların tutarlılığı artacağından güvenilirlik düzeyi de artmaktadır (Kayış, 2010, 405).

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değil,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise güvenilirliği düşük,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise yüksek derecede güvenilir, olarak kabul edilmektedir. Ölçeğe ait Cronbach's Alpha değerleri Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. MBS Etkinliği Güvenilirlik Analizi

<i>Ölçekler</i>	<i>İfade Sayısı</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>
Muhasebe Bilgi Sistemi	9	,913

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, MBS etkinlik ölçeğinin güvenilirliği 0,913 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir. Güvenilirliği tespit edilen ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için keşfedici faktör analizi (KFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. KFA daha çok ölçek geliştirme çalışmalarının gözlenen değişkenlerin hangi faktörlere ayrıldığını tespit etmek için kullanılmaktadır. DFA ise daha çok söz konusu faktörlerin veri ile olan uyumunun tespitinde kullanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 317).

KFA yapabilmek için örneklem büyüklüğünün yeterli sayıda olması gerekmektedir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunun tespiti için KMO ve Bartlett testleri gerçekleştirilmiştir. KMO değeri 0,50'nin altında yer alıyorsa söz konusu analizin gerçekleştirilemeyeceği düşünülmektedir. Benzer şekilde Bartlett testi sonucunun da anlamlı çıkması gereklidir (Durmuş vd., 2013: 80). Yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0,882 ve Bartlett test sonucunun da ($p=0,000<0,05$) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verilerin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir.

MBS etkinlik ölçeğinin KFA analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 3’te belirtilmiştir. KFA analizi için “maximumlikelihood” ve “varimax” döndürme metodu tercih edilmiştir.

Tablo 3. MBS Ölçeği İfadelerinin KFA Değerleri

İFADELER	Faktör Yükleri	Kümülatif Varyans (%) 1 Faktör
MBS işlemlerin çok hızlı gerçekleşmesini sağlar.	,576	54,36
MBS banka şubeleri arasındaki tutarlılığın ve bütünlüğün hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.	,724	
MBS yönetimin zamanında karar almasına yardımcı olur.	,742	
MBS, işlerin basitleşmesine yardımcı olur.	,738	
MBS ile bilgi kolaylıkla saklanır ve tekrar ulaşılır.	,765	
MBS, farklı iş faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır.	,702	
MBS verinin saklanması, sınıflandırılmasında ve analizinde yüksek etkinlik sağlar.	,798	
MBS, doğru ve geçerli bilgiyi zamanında sağlar.	,779	
MBS bilginin anlaşılabilir ve güvenilir olmasını sağlar	,788	

Yapılan KFA sonucunda, MBS etkinlik ölçeğini oluşturan 9 ifadenin tek bir faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. İfadelerin faktör yükleri incelendiğinde tüm ifadelerin faktör yüklerinin 0,5 ve üzeri olduğu görülmektedir. Bir çalışmada faktör yüklerinin güçlü olması isteniyorsa, yük değerlerinin 0,5 ve üzeri olması beklenmektedir. Tek faktörlü yapıyı oluşturan soruların kümülatif varyans toplamının % 54,36 olarak tespit edilmiştir. Genel kural olarak tek faktörlü yapılarda açıklanan varyans oranının en az % 30 ve üzeri olması yeterli görülmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 320).

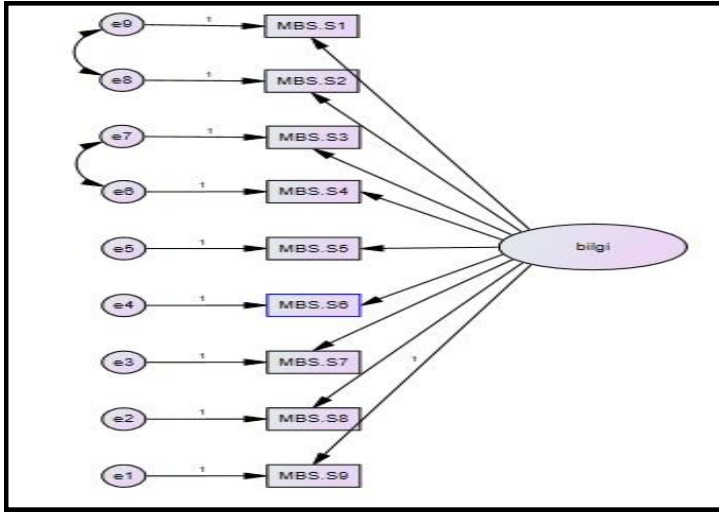
Ölçeğin KFA sonucunda belirlenen 9 ifadeden oluşan tek faktörlü yapısının veri ile uyumunu test etmek amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir. İlk olarak modelde ele alınan yolların anlamlılığının saptanması için t değerlerine bakmak gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonrasında t değerleri 1,96 üzerinde olduğu için söz konusu yolların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Lomax ve Schumacker, 2004: 70). Daha sonra uyum iyiliği değerlerinin incelenmesi gereklidir. Söz konusu uyum iyiliği değerlerinden hangilerinin dikkate alınması gerektiği konusunda literatürde tam bir fikir birliği olmadığı görülmektedir. Fakat tüm çalışmalarda genel olarak kabul gören uyum iyiliği değerleri ve kabul aralıkları Tablo 4’de belirtilmiştir.

Tablo 4. Yapısal Eşitlik Modeli Uyum İyiliği İndeksleri

<i>Model Uyum İndeksi</i>	<i>Kabul Edilebilir Uyum</i>	<i>Mükemmel Uyum</i>
CMIN/DF	2 - 5	<2
GFI	0,80 – 0,90	>0,90
IFI	0,90 – 0,95	>0,95
CFI	0,90 – 0,95	>0,95
RMSE	0,05 – 0,09	<0,05

Kaynak: (Meydan ve Şeşen, 2015: 31-35; Seçer, 2013 den aktaran Uçar ve Sağlam, 2019, 427; Doll, Xia ve Torkzadeh, 1994, 456).

Şekil 1’de görüldüğü gibi yapılan modifikasyon işlemleri sonucunda aralarında yüksek ilişki belirlenen e9 ve e8 ile e7 ve e6 hata terimleri arasında kovaryans düzeltme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan düzeltmeler sonrasında, uyum iyiliği değerlerinde düzelme görülmüştür. DFA uyum iyiliği değerleri Tablo 5’de belirtilmiştir.

Şekil 1. MBS’nin DFA Diyagramı**Tablo 5.** MBS DFA Uyum İyiliği Değerleri

<i>Model Uyum İndeksi</i>	<i>MBS Uyum İyiliği Değerleri</i>
CMIN/DF	1,331**
GFI	,928**
IFI	,984**
CFI	,983**
RMSEA	,059**

*kabul edilebilir model uyumuna, **mükemmel model uyumuna işaret eder.

2.6. MBS Etkinliğinin Betimleyici Değişkenler Açısından Analizi

Çalışmanın bu aşamasında, araştırmmanın amaçları doğrultusunda belirlenen hipotezleri test etmek için MBS'nin etkinliğinin çeşitli betimleyici değişkenler açısından (banka türü, cinsiyet, yaş ve deneyim) nasıl farklılaştığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda SPSS 23 programında Mann-Whitney-U Testi, Kruskal-Wallis Testi gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak MBS'nin etkinliğinin çalışanların çalıştıkları banka türü açısından nasıl farklılaştığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, % 95 güvenilirlik düzeyinde Mann-Whitney-U Testi gerçekleştirilmiştir. Mann-Whitney-U Testi sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. MBS'nin Etkinliğinin Banka Türüne Göre Farklılıklarını Sınayan Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

<i>MBS Etkinliği</i>	<i>Banka Türü.</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>S.S</i>	<i>MU Değeri</i>	<i>p</i>
	Ticari	70	4,18	,61	828,8	,500
	Katılım	26	1,27	,47		

Tablo 6'da görüldüğü gibi, MBS'nin etkinliğinin katılımcıların çalışmakta oldukları banka türü açısından farklılaşmadığı görülmektedir ($U=828,8$, $p=,500>,05$).

Katılımcıların MBS etkinliği ile ilgili ifadelerine verdikleri yanıtların cinsiyet faktörüne göre nasıl farklılaştığını inceleyen Mann-Whitney-U Testi sonuçları Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7. MBS'nin Etkinliğinin Cinsiyet Türüne Göre Farklılıklarını Sınayan Mann-Whitney-U Testi Sonuçları

<i>MBS Etkinliği</i>	<i>Cinsiyet.</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>S.S</i>	<i>MU Değeri</i>	<i>p</i>
	Erkek	56	48,36	,60	1,169	,280
	Kadın	35	42,23	,49		

Tablo 7'deki test sonuçları incelendiğinde MBS'nin etkinliğinin cinsiyet faktörüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($U=1,169$; $p=,280>,05$).

MBS'nin etkinliğinin yaş faktörüne göre nasıl farklılaştığını inceleyen test sonuçları Tablo 8'de belirtilmiştir. Katılımcıları yaşları ikiden fazla gruba ayırdığı için Kruskal-Wallis Testi gerçekleştirilmiştir. Kruskal-Wallis Testi öncesi 47-55 yaş grubunda yer alan tek katılımcı veri yetersizliği nedeniyle ortaya çıkacak sorunların önüne geçmek için 38-46 yaş grubu ile birleştirilmiştir.

Tablo 8. MBS'nin Etkinliğinin Yaş Faktörü Değişkenine Göre Farklılıklarını Sınayan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

<i>MBS Etkinliği</i>	<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ort.</i>	X^2	<i>SD</i>	<i>p</i>
	20-28 yaş	24	47,73	,389	2	,823
	29-37 yaş	54	46,17			
	38-46 yaş	13	42,12			

Tablo 8'deki analiz sonuçları incelendiğinde MBS'nin etkinliğinin katılımcıların yaş faktörüne göre farklılaşmadığı görülmektedir ($X^2=,389$; $p=,823>,05$).

MBS'nin etkinliğinin katılımcıların deneyimine göre nasıl farklılaştığını ele alan Kruskal-Wallis Testi sonuçları Tablo 9'da belirtilmektedir.

Tablo 9. MBS'nin Etkinliğinin Mesleki Tecrübe Faktörü Değişkenine Göre Farklılıklarını Sınayan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

<i>MBS Etkinliği</i>	<i>Tecrübe</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ort.</i>	X^2	<i>SD</i>	<i>p</i>
	0-2 yıl	7	39,86	5,34	4	,254
	2-5 yıl	21	37,40			
	5-10 yıl	42	48,40			
	10-15 yıl	12	35,10			
	15 üstü	4	55,50			

Tablo 9'daki analiz sonuçları incelendiğinde MBS'nin etkinliğinin mesleki tecrübe faktörüne göre farklılaşmadığı görülmektedir ($X^2=5,34$; $p=,254>,05$).

Betimleyici özellikleri dikkate alınarak yapılan analizler sonucunda, katılımcıların farklı betimleyici özelliklere sahip olmalarının MBS etkinliği ile ilgili algılarında fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla H_1 "MBS'nin etkinliği katılımcıların betimleyici özelliklerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır". ana hipotezi tamamen ret edilmiştir.

2.7. Katılımcıların MBS'nin Etkinlik İfadelerine Katılım Düzeylerinin Analizi

Katılımcıların MBS'nin etkinliği ile ilgili ifadeler ne seviyede katıldıklarını tespit etmek için Tek Örneklem Wilcoxon Testi gerçekleştirilmiştir. MBS etkinliğini ölçmek için hazırlanmış olan anket formu; 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum olmak üzere 5'li likert formda hazırlanmıştır. Dolayısıyla 3'ün üzeri ortalamaya sahip ifadeler olumlu, altında kalan ifadeler

ise olumsuz olarak değerlendirilecektir. MBS'nin etkinliğini ölçmek için yapılan Tek Örneklem Wilcoxon Testi sonuçları Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10. MBS Etkinlik İfadelerinin Tek Örneklem Wilcoxon Testi Sonuçları

<i>İfadeler</i>	<i>Ort</i>	<i>S.S</i>	<i>z</i>	<i>p</i>	<i>Sonuç</i>
<i>MBS işlemlerin çok hızlı gerçekleşmesini sağlar.</i>	4,22	,77	,284	,000	Kabul
<i>MBS banka şubeleri arasındaki tutarlılığın ve bütünlüğün hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.</i>	4,22	,71	,275	,000	Kabul
<i>MBS yönetimin zamanında karar almasına yardımcı olur.</i>	4,25	,78	,250	,000	Kabul
<i>MBS, işlerin basitleşmesine yardımcı olur.</i>	4,17	,80	,282	,000	Kabul
<i>MBS ile bilgi kolaylıkla saklanır ve tekrar ulaşılır.</i>	4,23	,76	,257	,000	Kabul
<i>MBS, farklı iş faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır.</i>	4,05	,79	,317	,000	Kabul
<i>MBS verinin saklanması, sınıflandırılması ve analizinde yüksek etkinlik sağlar.</i>	4,13	,90	,284	,000	Kabul
<i>MBS, doğru ve geçerli bilgiyi zamanında sağlar.</i>	4,12	,84	,243	,000	Kabul
<i>MBS, bilginin anlaşılabilir ve güvenilir olmasını sağlar.</i>	4,28	,74	,257	,000	Kabul

Tablo 13'deki ifadelere ait Tek Örneklem Wilcoxon Testi sonuçları incelendiğinde tüm analizlere ait değerlerin olumlu yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla “*H2 MBS'nin etkinliğini ölçmeyi amaçlayan ifadelerin ortalaması ile katılımcıların bu ifadelere verdikleri cevapların ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.*” hipotezi kabul edilmiştir. Katılımcılar, çalıştıkları bankaların sahip olduğu MBS'lerinin bankadaki etkinliği arttırmada fayda sağladığı görüşündedirler. Katılımcıların en çok katıldıkları ifadenin 4,28'lik ortalama ile “*MBS, bilginin anlaşılabilir ve güvenilir olmasını sağlar.*” İfadesine ait olduğu görülmektedir. İkinci sıradaki en yüksek ortalama sahip ifadenin ise 4,25'lik ortalama ile “*MBS yönetimin zamanında karar almasına yardımcı olur.*” ifadesi olduğu görülmektedir. En düşük ortalama sahip ifade ise 4,05'lik ortalama ile “*MBS, farklı iş faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır.*” İfadesine ait olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde nitelikli bilginin sağlanmasında ve doğru karar alınmasında MBS'nin güvenilir bir araç olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, MBS'nin etkinliği ele alınmıştır. Bu kapsamda Batman merkezinde yer alan ticari ve katılım bankalarının MBS'lerini etkin olarak kullanan çalışanlar üzerine anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

MBS'nin çeşitli betimleyici değişkenler açısından nasıl farklılaştığını belirlemek için yapılan fark analizleri sonucunda, MBS'nin etkinliğinin betimleyici değişkenler (yaş, cinsiyet, mesleki deneyim ve banka türü) açısından herhangi bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Herhangi bir betimleyici değişken içinde yer alan grupların birbirinden farklılaşmaması, MBS'nin etkinliğinin çalışanlar açısından benzer şekilde algılandığını göstermesi açısından önemlidir. Literatürde MBS'nin etkinliğinin belirli betimleyici değişkenler açısından nasıl farklılaştığını ele alan çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu konuda ileride yapılacak benzer analizler vasıtasıyla MBS'nin etkinliğinin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

MBS'nin etkinliğini ölçmek için hazırlanan ifadeler katılımcıların katılıp katılmadıklarını belirlemek için yapılan Tek Örneklem Wilcoxon Testi sonuçları incelendiğinde, katılımcıların tüm ifadeler yüksek oranlarda katıldıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla banka çalışanlarının MBS'nin etkin olduğunu her yönüyle düşündükleri görülmektedir. MBS'nin etkinliği konusunda banka çalışanlarının en yüksek düzeyde katıldıkları ifadenin "*MBS, bilginin anlaşılabilir ve güvenilir olmasını sağlar*" ifadesi olduğu görülmektedir. Anlaşılabilir ve güvenilir bilgi, bilgi kullanıcılarının etkili finansal kararlar almasına sağlaması açısından önemlidir. Bu ise finansal raporlamanın en önemli amacıdır. Banka çalışanlarının MBS'nin etkinliği konusunda en çok üzerinde uzlaştıkları sonraki ifade ise "*MBS yönetimin zamanında karar almasını sağlar.*" ifadesidir. Kısaca çalışanlar, bankaların sahip olduğu MBS'lerinin, etkin bir MBS'den ilk olarak beklenen doğru ve zamanlı bilgiyi sağlama konusunda başarılı olduğunu düşünmektedir. MBS'leri en gelişmiş olan kurumların bankalar olduğu düşünüldüğünde, diğer işletmelerinde etkin bir MBS'ne sahip olmalarının başta finansal raporlama olmak üzere tüm alanlarda fayda yaratacağı görülmektedir.

Banka çalışanlarının MBS'nin etkinliği ile ilgili diğer ifadeler içinde en az katıldıkları ifadenin "*MBS, farklı iş faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamaktadır*" ifadesi olduğu görülmektedir. Bankalar günümüzde birçok hizmeti kapsamlı bir şekilde sunmaktadır.

Karmaşıklaşan bilgi sistemi alt yapıları yüzünden, banka çalışanlarının MBS'yi kullanarak farklı iş faaliyetlerini koordineli bir şekilde yerine getirmede azda olsa sıkıntılar yaşayabildikleri düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akgün, A. İ., ve Kılıç, S. (2013). “Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetiminin Etkinliği Üzerindeki Etkisi”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), ss. 21-36.

Al-Dalaïen, O. A. ve Dalayeen O. A. (2018). “Investigating The Impact of Accounting Information System on The Profitability of Jordanian Banks”, *Research Journal of Finance and Accounting*, 9(18), ss. 110-118

Argiles, J. M., ve Slof, E. J. (2003). “The Use of Financial Accounting Information and Firm Performance: An Empirical Quantification for Farms”, *Accounting and Business Research*, 33(4), ss. 251-273.

Beg, K. (2018). “Impact of Accounting Information System on The Financial Performance of Selected FMCG Companies”, *Asian Journal of Applied Science and Technology*, 2(3), ss. 08-17.

Demir, Y., ve Coşkun, D. (2009). “Finansal Bilgi Sisteminin İşletmelerin Yönetim Fonksiyonu Üzerine Etkisi: Aydın İli Örneği”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), ss. 1-21

Doll, W.J., Xia, W. and Torkzadeh, G. (1994). “A Confirmatory Factor Analysis of the End-User Computing Satisfaction Instrument”, *MIS Quarterly*, 18(4), ss. 453-461.

Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi (5. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Engin, D. ve Abdioğlu, H. (2009). “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), ss. 157-184.

Esmeray, A. ve Dağlı, Ö. B. (2017). “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe Bilgi Sistemi: Kayseri'de Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), ss. 748-769

Grande, E. U., Estébanez, R. P., ve Colomina, C. M. (2011). "The Impact of Accounting Information Systems (AIS) on Performance Measures: Empirical Evidence in Spanish SMEs". *The International Journal of Digital Accounting Research*, 11 (1577-8517), ss. 25-43.

Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Ismail, N. A. ve King, M. (2005). "Firm Performance and AIS Alignment in Malaysian SMEs". *International Journal of Accounting Information Systems*, 6(4), ss. 241-259.

İslamoğlu, A. H. ve Altınayık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta

Karahan, A. (2011). "Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının Örgütsel Performansa Etkisi". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(3), ss. 61-80.

Kayış, A. (2010). *Güvenilirlik Analizi. Bulunduğu Eser: Kalaycı, Ş. (Ed.). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Lomax, R. G. ve Schumacker, R. E. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. Florida: Routledge

Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*, Ankara: Detay Yayıncılık

Naranjo Gil, D. (2004). "The Role of Sophisticated Accounting System in Strategy Management". *The International Journal of Digital Accounting Research*, 4(8), ss. 125-144

Nicolaou, A. I. (2000). "A Contingency Model of Perceived Effectiveness in Accounting Information Systems: Organizational Coordination and Control Effects". *International Journal of Accounting Information Systems*, 1(2), ss. 91-105.

Nwinee, K., Akpos, Y., Vincent, N. ve Ibinabo, T. (2016), "Impact of Accounting Information System on Organizational Effectiveness: A Study of Selected Small and Medium Scale Enterprises in Woji", *Portharcourt. International Journal Of Research*, 3(1) ss. 974-982.

Onaolapo, A. A. ve Odetayo, T. A. (2012). "Effect of Accounting Information System on Organisational Effectiveness: A Case Study of Selected Construction Companies in Ibadan, Nigeria". *American Journal of Business and Management*, 1(4), ss.183-189

Öz, Y. ve Yavuz, H. (2015). “İşletme Yönetiminin Aldığı Kararlarda Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkisi ve Önemi: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Bir Araştırma”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(1), ss. 227-246.

Ramly, F. (2011). “Computerize Accounting Information System”. *Decision Making*, 16(1), ss. 12-31

Saeidi, H. ve Prasad, B. (2014). “Impact of Accounting Information Systems (AIS) on Organizational Performance: A Case Study of TATA Consultancy Services (TCS)-India”. *UCT Journal of Management and Accounting Studies*, 2(03), ss. 54-60.

Soudani, S. N. (2012). “The Usefulness of An Accounting Information System for Effective Organizational Performance”. *International Journal of Economics and Finance*, 4(5), ss. 136-145.

Trabulsi, R. U. (2018). “The Impact of Accounting Information Systems on Organizational Performance: The Context of Saudi’s SMEs”. *International Review of Management and Marketing*, 8(2), ss. 69-73.

Uçar, R. ve Sağlam, E. (2019). “Okul Müdürlerinin Yaratıcı Liderlik Özellikleri: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), ss. 417-435.

Yeter, B. (1999). *Bankacılıkta Pazarlama*. Yıldız Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü: İstanbul.

www.endustri.eskisehir.edu.tr. *Parametrik Olmayan Testler*. <http://endustri.eskisehir.edu.tr/nergine1/ENM317/icerik/5.%20PARAMETR%C4%B0K%20OLMAYAN%20TESTLER.pdf>
erişim tarihi:23.09.2020

Bu çalışmanın yayınlanma aşamasında doktora danışmanım sevgili hocam Prof. Dr. Fikret OTLU'yu COVID-19 salgını nedeniyle kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşamaktayım. Hayatımda bana her zaman destek olan Fikret hocam tanıdığım en mütevazi hocalardan biriydi. Bana karşı anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen hocama Allah'tan rahmet diliyorum.

Erkin